

WIJ ZIJN DE TIJDEN

Serie Wij zijn de tijden

'Was er maar geen overvloed aan slechte mensen, dan zou er ook geen overvloed zijn aan slechte dingen. Het zijn slechte tijden, het zijn moeilijke tijden. Dat zeggen de mensen tenminste'. Fijne binnenkomer voor de feestelijke opening van het nieuwe seizoen en voor jullie, dopelingen. Maar op de alarmerende rode vlag volgt een hoopvolle witte vlag. *'Laten we liever goed leven, dan worden de tijden vanzelf goed. Wij zijn de tijden. Zoals wij zijn, zo zijn de tijden.'* Een onwaarschijnlijk actueel citaat van meer dan zeventienhonderd jaar geleden, afkomstig van Augustinus, een van de belangrijkste en meest invloedrijke kerkvaders. De wildebras die bisschop werd. Hij zag met eigen ogen het Romeinse rijk ten onder gaan in de nukken en grillen van onbetrouwbare, corrupte, machtsbeluste en onrechtvaardige bestuurders. Maar dat ontsloeg hem niet, dat ontsloeg in zijn ogen niemand, van goed leven.

Maar wat is goed leven? Voor Augustinus behelsde goed leven naast veel bidden – hij was en bleef tenslotte een bekeerde bisschop- de plicht onophoudelijk te ijveren voor een rechtvaardige samenleving waar niet de dood heerst. Hij stond niet toe dat ondergang die hij aan den lijve ervoer dat visioen vernietigde. Hartstochtelijk bleef hij geloven in een betere wereld die zou verrijzen uit de puinhopen. Maar die betere wereld zou niet op eigen kracht verrijzen. Alleen uit kracht van mensen die hun gedrag veranderen. Die niet achter oplichters aanlopen, die niet hun schouders ophalen, die goede woorden in het hart van hun verstand prenten. En zoals de dichter van psalm 139 gelooft, zijn de mensen daartoe uitgerust. Ze hoeven geen doodlopende wegen te bewandelen. Ze zijn in staat recht te doen. Zij zijn in staat om niet 'het ik' en het eigenbelang centraal te stellen maar 'het wij' en het belang van allen. Om zich deel van een gemeenschap te weten in plaats van zich in te beelden dat de hele wereld om hen draait. Om uit hun cocon van zelfgenoegzaamheid te breken.

Die zelfgenoegzame cocon leidde me naar Elias Canetti, de Bulgaars-Zwitserse Nobelprijswinnaar voor de literatuur. In *De Oorgetuige* portretteert hij vijftig niet bestaande figuren. Voor Canetti is ieder individu een kristal van mogelijkheden, karaktereigenschappen, behoeften, angsten en idealen. Maar niet deze vijftig. Zij bezitten slechts één eigenschap. De Niet-thuisgever laat zich door niemand dwingen. Ze moeten eens durven, hij luistert niet als je hem roept van links, hij luistert niet als je hem roept van rechts. De Leeddirecteur heeft al het wereldleed in zijn pacht. Waar ter wereld ook de verschrikkelijke gebeurtenissen plaatsvonden, hij was erbij. De Zelfschenker leeft van geschenken die ze terughaalt. Alleen stellen opgegeten geschenken haar wel voor problemen. De Radtongige zegt nooit iets waarover hij heeft nagedacht. Op de duizend lege woorden zit er één met inhoud maar dat is toeval.

En dan zijn er nog de Geurensobere, de Hebhoudster, de Lettergreepzuivere, de Binnenhuisbijter en vele anderen. Ze blijven hun hele leven lang versmald tot die ene eigenschap. Stuk voor stuk zijn ze wars van verandering. Ze zijn voor niets of niemand ontvankelijk. Onmogelijke mensen. Alleen de Oorgetuige niet. Zijn oor is zuiver en betrouwbaar, er wordt niets gewist of weggedrukt, hij laat zich door niemand omkopen. Hij luistert en spiegelt en reflecteert en ontsnapt daardoor aan de verstarring waarin de anderen gevangen zitten. Canetti hekelt in deze bundel de verabsolutering van het zelf, de navelstaanderij, het gebrek aan openheid naar de ander en de wereld. Het bestaan van deze vijftig figuren beperkt zich tot het eigen leven en binnen dat eigen leven tot die ene eigenschap. De ander komt alleen in beeld als middel tot het eigen doel. Gemeenschap bestaat voor hen niet. In spreekkoor zeggen ze: ik ben de tijd. Canetti verweert zich daartegen. Voor hem zit de menselijke kracht in uitwisseling, in het groeien met en aan elkaar. In het samen bouwen, creëren, maken, scheppen. Of in de woorden van Augustinus: *'Klaag niet (...) maar zeg: wij zijn de tijden.'* Wees een baken van moed en hoop en solidariteit en medemenselijkheid.

Die gedachte is door en door bijbels. Bekend is het verhaal van de soldaat die bepakt en bezakt op Rabbi Hillel toeloopt, een beroemd geleerde uit de tijd van Jezus. Hij vraagt de rabbijn: 'Leer mij uw Thora in de tijd dat ik op één been kan staan.' De rabbijn hoeft er niet lang over na te denken: *'Wat jij niet wil dat jou wordt aangedaan, doe dat ook een naaste niet. Dat is de hele Thora, de rest is commentaar. Ga heen en leer.'* Inmiddels heeft dit credo voor velen een wat sleets, clichématig karakter gekregen, maar ik ben iedere keer verrast hoe onontkoombaar in zijn eenvoud, zijn helderheid, zijn waarheid en zijn radicaliteit het is. Al zou je alleen maar dit onthouden van die hele bijbelse bibliotheek, dan weet je wat je te doen staat. Wat deze tweezinnenkorte, levenslange les van menswording van je verwacht. Ga als je geroepen wordt, doe gerechtigheid, steek je hand uit, leg je oor te luisteren, geef je ogen de kost. Verhef je stem waar en wanneer dit principe geschonden wordt. Weiger alles te geloven wat deze grondregel ondermijnt. Of het nu ideeën, versies van de geschiedenis of opvattingen over de schijnbare onvermijdelijkheid van conflicten zijn.

Ijk en herijk. Tegen de klippen op. En er zullen dagen zijn dat je weet wat je te doen staat maar ook dagen dat je je vertwijfeld of wanhopig voelt. De klippen lijken onoverkomelijk hoog, de wereld onmogelijk gebroken. Lees dan die andere belangrijke bijbelse zinnen. De eerste regels uit Genesis. 'En God sprak: laat er licht zijn en er was licht.' Daar is het mee begonnen. Daar is het om begonnen. Daar is het de bijbel om begonnen. Om licht sterker dan duisternis. Om het visioen van een rechtvaardige gemeenschap, van een rechtvaardige politiek.

En we maken allemaal deel uit van die gemeenschap. In het groot en in het klein. Zolang we proberen te leven niet naar de maatstaven van de Radtongige of de Leeddirecteur of de Niet-thuisgever maar naar die van Rabbi Hillel, zolang het vuur van dat visioen in ons blijft branden en niet dooft in de smeulende puinhopen van de wereld, zolang we daar ieder op onze volstrekt eigen manier handen en voeten aan blijven geven, werken we mee aan het helen van dat wonderschone land dat aarde heet, die grote gemeenschap die mensheid heet.

Maar daarnaast gaat het vandaag ook over deze kleine gemeenschap. Want we gaan dopen. En dopen mag eenrichtingsverkeer lijken maar het is in feite tweerichtingsverkeer hoe gek dat ook mag klinken. Ook wij als gemeenschap worden bij zo'n doopviering opnieuw ingewijd. Ook wij worden opnieuw gewezen op onze talenten en mogelijkheden. Op onze bestemming.

Want wat doen we als we dopen? We geven je olie en zout mee voor op je levensweg. En we besprenkelen je met water. Niet om je te reinigen van de erfzonde, want zegt de lieddichter van psalm 139 niet: "Ik wil u bedanken daarvoor dat jij mij ontzagwekkend gemaakt hebt; prachtig gevlochten in de schoot van de aarde". Nee, dat water staat voor de Thora. Zoals we zojuist zongen in psalm 1: 'Gezegend zul je zijn. Een boom aan stromen levend water. Vruchten zul je dragen.' Dat we geworteld zijn in de Thora, dat symboliseren we als we je besprenkelen met water.

Als we dopen heiligen we jou, prachtig gevlochten klein of groter mensenkind. We heiligen je leven en spreken uit dat je goed en mooi en welkom bent. We spreken de hoop uit dat je mag groeien in soepele, solidaire, volhardende liefde. Dat je het goede mag doen. Als we dopen, bevestigen we op een rituele manier een keuze, voor of door jou gemaakt. De keuze om deel uit te maken van een groep mensen die horen bij dat ideaal van 'leven groter dan de dood', 'bij God is niets onmogelijk', 'doe recht de naaste die een mens is als jij' en 'wij zijn de tijden'. Die ervoor kiezen om te geloven en te hopen tegen beter weten in, niet bang te zijn, niet bitter, niet ééndimensionaal, niet verstard, niet haatdragend, maar radicaal, rechtvaardig en liefdevol. Dopen is inwijden in het visioen van een nieuwe wereld waar zwaarden omgesmeed worden tot ploegscharen en het licht het wint van de duisternis. Is inwijden in een traditie van grote, verheven, aanstekelijke, moeilijke prachtverhalen die van dit visioen getuigen. Is inwijden in een gemeenschap waar mensen dat visioen zo goed en zo kwaad als ze kunnen handen en voeten proberen te geven. En elkaar beloven daarmee door te gaan, zolang ze maar kunnen.

Lieve Sanne, lieve Evanna, dat jullie en dat wij van Godswege geboren zijn, ontzagwekkend gemaakt, dat vieren we vandaag. En we vieren dat jij Sanne, en jouw ouders Evanna, te kennen hebben gegeven mee op te willen lopen met deze gemeenschap en wij met jullie. Zoals we ook vieren dat we elk uur opnieuw geboren kunnen worden. Los van elkaar én samen. Jij die mij ik maakt, ik die jou jou maakt, wij zijn de tijden, de tijden dat zijn wij.

Zo moge het zijn.

Colet van der Ven